

DECALAJE ECONOMICE ȘI SOCIALE ÎNTRE ROMÂNIA ȘI ȚĂRILE UNIUNII EUROPENE

dr. Constantin Grigorescu

Decalajele economice și sociale, existente în prezent între România și țările Uniunii Europene, ridică numeroase probleme pentru integrarea eficientă a țării noastre în structurile organizației respective.

De la început se cuvine să notăm că, deși România este o țară industrială, nivelul său de dezvoltare, măsurat în principal prin mărimea produsului intern brut (sau a produsului național brut) pe locuitor, este considerabil mai scăzut decât mărimea indicatorului amintit pe total țări membre ale Uniunii Europene. În 1993, spre exemplu, potrivit datelor cuprinse în Atlasul Băncii Mondiale ediția 1995, produsul național brut, în prețuri curente, a fost de 1120 dolari SUA în România și de 19094 dolari în cele 12 țări ale Uniunii Europene. Ca atare decalajul relativ mediu a fost de ordinul 1 la 17. Dimensiunea acestui decalaj este foarte mare atât în raport cu țările vest-europene mai dezvoltate - Franța, Germania, Regatul Unit, Italia, Olanda, Belgia, Danemarca și Luxemburg - cât și față de țările relativ mai puțin dezvoltate în care includem Irlanda, Spania, Portugalia și Grecia. Dacă în prima grupă de țări produsul național brut pe locuitor este de 18,5 ori mai mare decât în România, în grupa a doua este de 10,4 ori superior celui din țara noastră.

Mărimea decalajelor mai sus menționate este puternic influențată de cursurile de schimb curente ale monedelor naționale în raport cu dolarul, care au stat la baza conversiei într-o monedă unică a valorii produsului național brut al țărilor. Cursurile de schimb curente reflectă condițiile conjuncturale de pe piețele valutare, ele nu permit măsurarea puterii de cumpărare internă relativă a monedelor și ca atare deformează nivelul real al indicatorului.

Așa cum s-a statuat în practica internațională, inclusiv în lucrările de specialitate ale Uniunii Europene, evaluarea produsului național brut real pentru com-

parații internaționale se face prin utilizarea parităților puterii de cumpărare, ca factori de conversie, în locul cursurilor de schimb. Cerința este firească întrucât paritatea puterii de cumpărare reprezintă numărul de unități monetare ale unei țări necesare pentru a cumpăra de pe piața internă aceeași cantitate de bunuri și servicii care se poate cumpăra cu un dolar în SUA. Cu acest conținut dolarul SUA mai este denumit și "dolar internațional". Menționăm de asemenea că pentru comparații internaționale pot fi luate în considerare și alte valute de referință.

Valabilă pentru orice comparație internațională, valoarea cognitivă a metodei amintite este deosebit de concludentă pentru țările care traversează perioade acute de criză economică și în care devalorizarea externă a monedelor naționale este un fenomen curent.

În Atlasul Băncii Mondiale, produsul național brut pe locuitor din România pentru anul 1993, la paritatea puterii de cumpărare, este evaluat la 2910 dolari, ceea ce indică un nivel de 2,6 ori mai mare decât cel stabilit prin cursul de schimb. Deoarece în țările dezvoltate coeficienții de conversie corespunzători parității puterii de cumpărare nu se îndepărtează mult de cursurile de schimb curente, decalajele economice menționate anterior dintre România și țările Uniunii Europene se reduc aproape de 3 ori (tabelul nr.1).

Cifrele invocate ne îndreptătesc să afirmăm că decalajele privind PNB, determinate prin cursurile curente de schimb exagerează rămânerea în urmă a țării noastre în raport cu țările dezvoltate. Așadar comparațiile internaționale ale PNB evaluat potrivit acestei metode nu au o justificare științifică, metodologică și practică. Odată cu relevarea limitelor metodei amintite subliniem încă o dată că aprecierea privind existența unor diferențe considerabile între nivelul de dezvoltare al României și cel al țărilor din Uniunea Europeană se menține valabilă, decalajul real față de cele 12 țări fiind de 1 la 6,1 și față de Irlanda și țările mediteraneene de 1 la 4,1.

Tabelul nr. 1

**Produsul național brut pe locuitor în România
și țările Uniunii Europene, în anul 1993**

	PNB/loc. în dolari determinat prin:		Decalaje relative în funcție de:	
	cursurile de schimb curente	paritatea puterii de cumpărare	cursurile de schimb curente	paritatea puterii de cumpărare
România	1.120	2.910	1,0	1,0
UNIUNEA EUROPEANĂ(12)	19.094 ^{x)}	17.837 ^{x)}	17,1	6,1
I. Țări mai dezvoltate	20.735 ^{x)}	19.152 ^{x)}	18,5	6,7
Luxemburg	35.850	29.510	32,0	10,1
Danemarca	26.510	18.940	23,8	6,5
Germania	23.560	20.980	21,0	7,2
Franța	22.360	19.440	20,0	6,7
Belgia	21.210	18.490	18,9	6,4
Olanda	20.710	18.050	18,5	6,2
Italia	19.620	18.070	17,5	6,2
Regatul Unit	17.970	17.750	16,0	6,1
II. Țări mai puțin dezvoltate	11.655 ^{x)}	11.876 ^{x)}	10,4	4,1
Spania	13.650	13.310	12,2	4,6
Irlanda	12.580	11.850	11,2	4,1
Portugalia	7.890	9.890	7,0	3,4
Grecia	7.390	8.360	6,6	2,9

x) Medie ponderată

Sursa: The World Bank Atlas 1995, pag. 18-19.

Deosebit de relevanți pentru evaluarea nivelului dezvoltării economice sunt și indicatorii de eficiență economică și de comerț exterior. Sub acest aspect, consumul relativ de energie primară și volumul exportului pe locuitor oferă o imagine destul de concludentă asupra decalajelor în domeniile amintite.

Astfel, în 1991 consumul de energie (în echivalent petrol) la 100 dolari produs intern brut era de 254 kg în România și de 19 kg în Comunitatea Europeană, ceea ce indică un decalaj de 1 la 13,4¹⁾. Consumul relativ mare de energie din țara noastră reflectă, pe de o parte, structura economiei naționale și în-deosebi a industriei, în care ramurile energofage dețin o pondere însemnată și, pe de altă parte, existența unor tehnologii de producție

învechite, neperformante. Se cuvine să subliniem, totodată, că în prezent aproape 1/3 din energia consumată provine din import și că aceasta presupune un efort valutar considerabil.²⁾ Sigur, privite ca atare, ramurile și sectoarele de activitate energointensive nu trebuie condamnate din principiu. Esențial, în această privință, este ca ramurile respective să ofere produse cerute pe piață, să fie rentabile, să nu degradeze mediul ambiant și să contribuie la echilibrul macroeconomic. Or, sub acest aspect, în practică apar numeroase probleme a căror rezolvare necesită o atenție aparte.

Decalajele României față de țările Uniunii Europene în privința exportului sunt considerabil mai mari decât cele la care ne-am referit anterior. (tabelul nr. 2)

¹⁾ PNUD, *Rapport mondial sur le développement humain 1994*, pag. 215.

²⁾ Comisia Națională pentru Statistică, *România-stadiul actual al dezvoltării economice și sociale, aprilie 1995*, pag. 69.

Tabelul nr. 2
Export pe locuitor în România și țările
Uniunii Europene, în anul 1992

	Dolari/	Decalaje
	locuitor	relative
România	192	1,0
UNIUNEA EUROPEANĂ	4.270 ^{x)}	22,2
I. Țări mai dezvoltate	4.778 ^{x)}	24,9
Belgia-Luxemburg	11.894	61,9
Olanda	9.319	48,5
Danemarca	7.812	40,7
Germania	5.352	27,9
Franța	4.364	22,7
Regatul Unit	3.249	16,9
Italia	3.147	16,4
II. Țări mai puțin dezvoltate	1.985 ^{x)}	10,3
Irlanda	6.698	34,9
Portugalia	1.810	9,4
Spania	1.763	9,2
Grecia	927	4,8

x) Media ponderată

Sursa: Eurostat, *Commerce extérieur, Annuaire statistique, Retrospective 1958-1993, 1994, p. 11*; *Anuarul Statistic al României 1994, p. 635 (date calculate).*

În 1992 România a exportat produse și servicii în sumă de 192 dolari pe locuitor iar țările Uniunii Europene de 4270 dolari, decalajul fiind de 1 la 22. Față de grupe de țări dezvoltate decalajul a fost de 1 la 25, iar față de grupe de țări mai puțin dezvoltate de 1 la 10. Remarcăm totodată că în raport cu anul 1989, aceste decalaje sunt de 2-3 ori mai mari, fapt ce reflectă șocurile la care a fost supusă economia națională după căderea socialismului real. Adâncirea decalajelor amintite a avut loc în condițiile în care exportul total al României s-a redus de la 10,5 miliarde dolari în 1989 la 4,4 miliarde dolari în 1992. Deși în ultimii ani exportul total al României a înregistrat o anumită creștere (4,9 miliarde dolari în 1993 și 6,2 miliarde în 1994), volumul său continuă să fie foarte mic. În anul 1994 exportul pe locuitor a ajuns la 270 dolari, față de 453 dolari în 1989.

Principala explicație a reculului exportului românesc în anii 1990-1991 rezidă în lichi-

darea CAER-ului, în pierderea unei părți însemnate a debușeurilor în fostele țări socialiste europene și în slaba competitivitate a produselor românești pe piețele țărilor dezvoltate cu economie de piață. În ultimă instanță, marile decalaje privind exportul pe locuitor și adâncirea acestora reflectă rămânerea în urmă a sistemului productiv național sub aspectul asimilării progresului tehnic contemporan. Dinamica necorespunzătoare a exportului este un indiciu că economia națională trebuie să se restructureze, astfel încât să se asigure o nouă integrare în diviziunea internațională a muncii. Avem în vedere că mărirea comerțului României cu țările Uniunii Europene este scăzut; în 1994 volumul exportului (FOB) în țările respective nu a atins nivelul celui din 1989 (2830 mil. dolari față de 3209 mil. dolari), în schimb, importul (CIF) a sporit de aproape trei ori (3164 mil. dolari, față de 1098 mil. dolari). Balanța comercială cu Uniunea Europeană este negativă, iar în structura exportului o pondere mare este deținută de produsele cu valoare unitară relativ scăzută (textile, încălțăminte, produse minerale și metale comune). Asocierea și respectiv aderarea României la Uniunea Europeană ar trebui să ofere un astfel de cadru care să grăbească depășirea handicapurilor amintite, mai ales dacă avem în vedere că ponderea comerțului intracomunitar reprezintă circa 60% din comerțul exterior al țărilor membre ale Uniunii Europene, iar exportul și importul României cu țările respective a fost de circa 45% în 1994. Dar așa cum rezultă din date, în spatele procentului amintit se află un nivel scăzut al fluxurilor comerciale externe și o balanță dezechilibrată.

În analiza decalajelor care există între România și țările Uniunii Europene apare necesar să se ia în considerare și componenta socială. Aceasta atât ca urmare a faptului că cele două laturi ale practicii sociale se influențează reciproc, cât și a împrejurării că ele au o autonomie relativă de funcționalitate. Din acest punct de vedere, dimensiunile decalajelor economice nu se suprapun în mod obligatoriu și mecanic cu cele din sfera socială, iar măsurarea lor presupune existența unor scări proprii de evaluare și interpretare.

Din multitudinea de indicatori ai nivelului de dezvoltare socială ne vom rezuma la cei care se referă la: cheltuielile pentru consumul privat, capitalul uman și speranța de viață la naștere, a căror semnificație nu cred că mai trebuie să fie subliniată.

Cheltuielile pentru consumul privat se structurează potrivit nivelului de dezvoltare a țărilor; respectiv pe măsura avansării lor pe trepte superioare de progres economic și social scade ponderea cheltuielilor pentru alimente și băuturi și crește ponderea celor pentru produse nealimentare și îndeosebi pentru servicii. Astfel în 1990, cheltuielile pentru alimente și băuturi au reprezentat 49,4% în România; 19,3% în Franța; 20,9% în Regatul Unit și 21,7% în Italia. În mod corespunzător ponderea cheltuielilor pentru produse nealimentare a fost de 36,5% în România, 38,0% în Franța; 34,2% în Regatul Unit și 42,1% în Italia. Diferențe foarte mari apar la cheltuielile pentru servicii și anume: 14,1% în România, 42,7% în Franța, 44,9% în Regatul Unit și 36,2% în Italia.¹⁾

Odată cu invocarea diferențelor mari care există în structura cheltuielilor de consum, subliniem că nivelul consumului de produse alimentare pe locuitor este invers proporțional cu ponderea cheltuielilor amintite în cheltuielile totale pentru consumul privat. Consumul mediu de carne pe locuitor, spre exemplu, în anul 1994 a fost în România de 46,1 kg (61,0 kg în 1990), iar în țările Uniunii Europene a variat între 75 și 110 kg. Diferențe apreciabile există și în privința consumului pe locuitor la alte produse alimentare esențiale - lapte, ouă, zahăr, legume, fructe etc.²⁾

Semnificativ pentru formarea capitalului uman sunt următoarele aspecte:³⁾

- numărul mediu de ani de școală ce revine unei persoane de 25 de ani și peste - 7,1 în

România și 10,1 în Comunitatea Europeană (1992). Un grad superior de instrucție școlară se constată în Franța (12 ani), Regatul Unit (11,7 ani), Germania (11,6 ani), Belgia (11,2 ani) și Olanda (11,1 ani). Niveluri mai scăzute de instrucție revin Portugaliei (6,1 ani), Greciei (7,0 ani), Italiei (7,1 ani) și Irlandei (8,9 ani);

- numărul de oameni de știință și tehnicieni în C-D la 10.000 locuitori - 16,6 în România și 34 în Comunitatea Europeană (1986-1989);

- proporția absolvenților învățământului superior în grupa de vârstă corespunzătoare - 2,2% în România și 12,7% în Comunitatea Europeană (1990-1991);

- proporția cheltuielilor publice pentru învățământ în PIB - 3,5% în România și 4,7% în Comunitatea Europeană (1991);

- proporția cheltuielilor pentru învățământ superior în total cheltuieli pentru învățământ - 10% în România și 19% în Comunitatea Europeană (1991).

Speranța de viață la naștere, indicator care reflectă impactul unui spectru larg de factori economici și social-culturali, prezintă de asemenea, mărimi diferite și anume: 69,9 ani în România și 76,3 ani în Comunitatea Europeană (1992). Țările în care speranța de viață înregistrează cele mai înalte cote sunt: Spania (77,4 ani), Grecia (77,3 ani) și Olanda (77,2 ani).⁴⁾ Dacă avem în vedere că sporirea duratei medii de viață este un proces îndelungat, diferența în minus de 6,4 ani a speranței de viață din țara noastră față de cea din Comunitatea Europeană indică un decalaj deosebit de mare.

În același context arătăm că ratele mortalității pe vârste sunt net defavorabile țării noastre. Mortalitatea infantilă la 1000 de nașteri spre exemplu, în România este de 23,3 (1992-1994), pe când în țările Uniunii

¹⁾ Nivelul dezvoltării economico-sociale a României în context european, 1989, Editura Expert 1993, pag. 184.

²⁾ Eurostat. Basic statistics of the Community, Comparison with the principal partners of the Community, 31-st edition 1994, pag. 250-251; CNS, Op.cit., pag. 59.

³⁾ PNUD, Rapport mondial sur le développement humain 1994, pag.200 și 203; Anuarul Statistic al României 1990 și 1994 pentru personalul de specialitate în cercetare și respectiv proporția cheltuielilor pentru învățământ (date calculate).

⁴⁾ Idem, pag. 199.

Europene. Valoarea indicatorului variază între 5,8 în Germania și 8,7 în Portugalia (1993).¹⁾ Mortalitatea prematură conduce la pierderea unui număr însemnat de ani de viață la 1000 locuitori, dar în timp ce în România pierderea este de 19 ani în țările Comunității Europene este de 11 ani (1990).²⁾

Datele la care ne-am referit arată așadar că între România și țările Uniunii Europene există mari decalaje atât economice, cât și sociale. Reducerea lor poate să aibă loc, în condițiile trecerii țării noastre la economia de piață, prin asigurarea unor ritmuri de creștere superioare celor din țările dezvoltate. Un calcul teoretic conduce la concluzia că la un ritm anual al creșterii economice în România de 6,5% actualul produs național brut pe locuitor (evaluat la paritatea puterii de cumpărare) din Uniunea Europeană ar putea fi atins în 30-35 de ani, iar la un ritm de 5% în 40-45 de ani. Experiența trecută, ca și actuala experiență, a unor țări mai puțin dezvoltate cu economie de piață, relevă că astfel de ritmuri sunt posibile. De exemplu, în perioada 1985-1993, creșterea anuală a produsului național brut pe locuitor a fost de 8,1% în Republica Coreea; 6,1% în Singapore și de 5,3% în Hong Kong.

Relevăm, de asemenea că, în aceeași perioadă, ritmul mediu de creștere pe total țări membre ale Uniunii Europene a fost de 1,9%, însă mai mare în țările mai puțin dezvoltate - 4,8% în Irlanda; 4,7% în Portugalia și 3,1% în Spania. În Grecia, însă, ritmul anual de creștere a fost de numai 1,3%.³⁾

Un ritm sensibil mai înalt de creștere economică în România decât în țările dezvoltate este, așadar, o cerință majoră pentru reducerea într-un termen relativ scurt a decalajelor față de țările respective. Sub acest aspect asocierea și, în perspectivă, aderarea României la Uniunea Europeană este o șansă, dar în același timp și o provocare pentru dezvoltarea economiei românești în actualul context internațional. Integrarea economiei României în structurile țărilor dezvoltate ar trebui să favorizeze asimilarea realizărilor tehnico-științifice contemporane și să grăbească reducerea marilor decalaje care există între noi și lumea occidentală astfel încât țara noastră să se înscrie în tendințele de progres economic și social caracteristice acestei perioade care marchează trecerea de la un mileniu la altul.

¹⁾ CNS, *Op.cit.*, pag.49; *Statistics in Focus, Population nr.4/1994*.

²⁾ PNUD, *Op.cit.*, pag. 203.

³⁾ *The World Bank Atlas 1995, pag. 18-19 (ritmul din țările Uniunii Europene - medie ponderată)*.